

izdavač LOM Beograd • *za izdavača* Flavio Rigonat
korice Hana Piščević • štampa Caligraph / Beograd • tiraž 500
Beograd, 2021.

ISBN 978-86-7958-278-2

tomaž šalamun
kuća markova

prevod, napomene i pogovor
Ivan Antić

L O M
BEOGRAD / MMXXI

copyright © Ana Šalamun, Izak Oskar Šalamun, 2015

urednik izdanja / lektor
Flavio Rigonat

007 KUĆA MARKOVA

019 HELIJUM

037 JONAS

097 Napomene

103 Pogovor

KUĆA MARKOVA

Noga na južnom zidu je Markova, njom potiskuje zid. Zid je pun, sunce je kod treće pločice, sporo dospeva do treće, posle dobija na ubrzanju, prelazi i preko Markove noge, ali to tek za dva-tri sata. Kad sunca nema, svetlost lišena rubova dotiče se pločica. Nedokučivo je otkud dolazi i kako se pomiče, i Markova noga tad već nije na zidu, kao ni kad pada kiša. Gore su glicinije, nekad je na levoj strani rasla vinova loza. Terasa nije visoka, i ako bi neko hteo da provali u kuću, popeo bi se na ivicu, i dok bi se pomerao po njoj bio bi sve više i više, budući da se svet pod njim strovaljuje, i na kraju bi preskočio zid terase.

Marku donose kafu na poslužavniku s intarzijama veoma svetlih cvetova, ručke su takođe drvene. Mark smatra da je poslužavnik prevelik. Preko poslužavnika je prostrt milje, milje štrči preko ivice; naspram Marka štrči više nego s njegove strane. Milje je jedina stvar iz tridesetih godina, ograda je starija, pločice su starije, bambusi su stariji, mnogo stariji.

Odnose poslužavnik, Mark nije stavio slatku pavlaku u kafu, pavlaka je još u činijici, kašičica je položena nasumice, biće da ju je oslonio o činijicu pa je skliznula dok su odnosili poslužavnik. Mark pije slatku kafu, Mark ne

voli gorku. Poslužavnik prolazi kroz vrata i izlazi na verandu, vrata se otvaraju i nastavlja u hodnik. Kroz sobu u hodnik. Markova noga leži sad na podnim pločicama, ne na zidu, pletena naslonjača za ljuljanje dotrajava, zid se prlja. Markova noga je sad na pločicama. Prekriva tri pločice, jednu celu sive boje, još pola sive i pola crne, ili pak sivu u celini i crnu u celini, uz to malene delove okolnih pločica, te se dotiče ukupno osam pločica.

Talasi su bili toliko snažni da su dopirali do terase, Mark nikad nije doživeo tako nešto i jedva je mogao da poveruje svojim očima, jer ga dobrih sedamdeset-osamdeset metara deli od obale, u međuprostoru je i visoko drveće, borovi i bambusi, a udno dvorišta prolazi promenade koja se proteže niz obalu. Od prednjeg dela kuće do mora ima nekih sto dvadeset do sto pedeset metara, moraš najpre da izađeš napolje, na ulicu, pa onda skreneš nalevo žutom popločanom stazom duž ograde, pa još jednom levo, ka moru. Do promenade je trideset pet dugačkih stepenika. To je, zapravo, staza, stepenik je tek na svaka dva metra. Cement na stepenici je naprsao, ali stvar je popravljena, mahovina obrasta ivice, na vrhu je plitak jarak za vodu nadošlu u oluji, koji je preko staze prekriven cementnom pločom. Odatle se proteže duga pukotina koja seže do četvrtog stepenika, bambusi su s obe strane, a na levoj, to jest u dvorištu Markovih, raste i agava. Isti taj cement je i na grobnici koja je provizorno napravljena tokom prve decenije dvadesetog veka, isti cement je i na spomeniku palim borcima, na obližnjem putu, koji je takođe iz prve decenije. Dvadesetih godina pravljen je na drugačiji način, glatkiji je, svetlije siv, a svetlost koja iz njega izbija više je park nego grad. Ostatak puta oronuo je još više, gde raste mahovina, tu i tamo proviri ugažena smeđa zemlja,

ovde iglice, koje se ne primećuju na cementu, upadaju u oči, a potpise prstima u cementu teže je primetiti od mahovine.

Marka do mora puštaju svega jednom dnevno. U društvu Ana Marije, koja sedne na obalu, bojažljivo zasuče suknju i spusti noge u vodu.¹ Marku nije milo što to čini, stid ga je u njeno ime, ta ne ide se na plažu u crnim cipelama. Ana Marija većito viče: „Na obalu, na obalu!“

U moru ima morskih pasa. Ana Marija se plaši da se Marku nešto ne desi. Ponekad Mark pliva do statue, mirno pliva duž obale dok Ana Marija hoda uzduž, pa malo sedne, pa opet ustane i korača, Ana Marija hoda brže nego što Mark pliva. Staza se pruža pravo, a u moru su stene. Dvadeset metara iza statue Mark izlazi iz vode i sve se sliva s njega, statua je od cementa, s gvozdanim oreolom, a na oreolu je kamenje plave boje; Ana Marija pruža Marku bademantil, Mark odbija, i Ana Marija negoduje. Bademantil je siv, visi s Marka i vuče se po zemlji. Mark dobro zna da mora da se presvuče, Ana Marija mu pruža druge kupaće gaće. Te kupaće gaće Mark ne voli. Mark je pogrešio, trebalo je da pliva u onim od pre, kako bi mogao da se vrati kući u ovim što ima na sebi. Ove što ima na sebi su teget, ali to nije razlog što su Marku drage, premda Mark voli tamnoplavu boju, i u njima je Mark zbilja Mark; jer kad si gotovo nag, opasno je na sebi imati nešto što ne priliči tvom telu, što može da te prereže i da te usmrti. Druge kupaće gaće su karo, crveno-zelene, na ivicama zategnute lastišom, šlampave i predugačke, odseku ti čitavu polutku tela. Od prsa pa sve do kolena, Marka naprosto nema, propao je, a glava kao da ju je telo ukralo nekom ko više vredi. Mark dodirne rukom glavu i ruka mu istog trenu otpada, i Mark dobro zna da će se osušiti. Ana Marija to ne zna i ne može znati,

Ana Marija ima predebele noge i Mark zato ne sme da je pusti preblizu, ni u predsoblje predsoblja ne sme da je pusti, iako se ona uvek moli za Markovo zdravlje, a za Božić, kad je pozovu, donese poklon za Marka, i na cedulji piše: „Ovo je poklon za gospodina Marka“.

Mark brzo hoda, Ana Marija mora da potrči, Mark ne želi nikog da sretne, Mark žmureći trči. Tek pošto prođe kapiju i vidi da ju je Ana Marija zatvorila za njim, lakne mu. U to doba ili niko nije kod kuće ili neko od ukućana spava, dakle nikog budnog ko bi mogao da gleda iz kuće.

„Mark, Mark“, kaže Ana Marija i ulazi unutra. Ona lagano hoda, zadihana je, postaje oficirka, a kad dođe do maćuhica, čučne i kaže:

„Lipsaše mi maćuhice.“

Mark posmatra stub za zastavu, gleda kako se odvaja od zemlje, kako mu je mutan početak i kako mu je već u korenu oljuštena boja a minimum načet. U visini Markovih očiju stub se sužava i tegli da bi se vinuo više, da je lakši. Stub tako plaća danak i umišlja kako sebi može da priušti kuglicu na vrhu, stegu, dve paralelne sajle pred sobom, koje se miču, bilo da je vetra ili ne. Mark će srediti i taj stub, otrovaće ga, iseći testerom za lesomit, ako ne i pilom. Taj bi posao mogao da potraje. Uzeće mu više vremena od tamanjenja maćuhica koje su uništavale ulaz u kuću. Jer pristaneš li na maćuhice, pristaješ na sve, pa čak i da Ana Marija umre, to je jače od Marka. On naprosto ne može da gleda ispred kuće Markove, kraj mirta i agava, maćuhica, tamo neke debele noge. I da je sve skupa opalo i počelo da propada u toj meri da se već javlja potreba za veštačkim kamenom, kojim se pune rupe na popločanoj stazi, Mark dobro zna da je bolje strahovati od Sudnjeg dana ili

lomljenja noge ili od samoubistva, nego hodati prljavom zemljom. To Doli zna. Mark posmatra sunce, gleda ga kako putuje, kako mu nikad ne dodija put.

Mark razgleda fotografije mrtvih. *Fotograficky ateliér V. Donát, dříve Praha*. Okreće drugu stranu. Karel s tvrdim okovratnikom, tri dugmeta, četvrto se već ne vidi, laktovi uranjaju u oblake, stomak. Da ga okrenete, uhvatilo bi se pogledom još četiri-pet rebara. Mark rekonstruiše telo, šest dugmića i četrnaest rebara. Mark gleda Klaru, to je osoba zbog koje Mark ima prevelike uši, a B., Markova sestra, ima glas kao Frida kad se prehladi. S pufnicama u kosi, *I. R. fotografo di corte. Zara*.

Mark čita. Ana Marija mu je podmetnula. Ana Marija je rekla: po naređenju G., Markove majke. Ana Marija je zamenila knjigu jer joj je prva delovala preteško, i to je rekla G. Ni traga od Lakedemonaca, nigde mikenske kulture, čak ni pri kraju knjige. Mark čeka. Mark čeka da vidi kuda će ga to odvesti. A onda prestaje da čeka, odlaže knjigu na sofu. Primećuje kako se vazduh nečujno pomera kad odloži knjigu, kako knjiga ne leži paralelno sa sofom, kako bi bilo dovoljno tek malo podići sofom, kako bi se knjiga približila ivici i tamo zadržala. Mark ne može da podnese veliki prostor koji nastaje oko knjige kad je drži samo prstima, Mark bi teško podneo i kad bi knjiga bila u omotu. Kako bi morao da čita jedino knjige s omotima na odmoru, radije ne čita. Iznenada, Mark se osvrće i pokušava da porazmisli o svemu tome. Iznenada, Mark oseća pravu pravcatu potrebu za prijateljem kojeg bi posadio pred cvetnu pozadinu tapeta i posmatrao ga. Najpre bi mu pregledao članke na rukama, tamo se sve vidi, zatim nos i leđa. Imao bi kratak štap i njime bi jednom lupnuo. To bi bio znak na koji način prijatelj treba da stoji, poluprofil ili an-

fas. Mark bi ga posmatrao kako hoda, ali ako ovaj pravi prekratke korake sve pada u vodu, makar se Marku sve ostalo dopalo. Svi padaju na tome. Tada Mark zazviždi i dolazi lav koji grabi figuru za vrat, ali tako da je ne umaže balama, i polaže je na zid terase. Posle Ana Marija, stojeći na unutrašnjoj strani, bičem dodiruje figure, tako da bič pada na zemlju. Od tad nadalje o svemu brinu drugi, Mark nema više uvid u stvari. Činjenica je da kad god pogleda preko terase, Mark vidi pločnik bez statua. Marka to zadovoljava.

Mark će sutra otići da sačeka D., T-ovog strica, Markovog rođaka koji dolazi parnim brodom, onda će sići stepenicama koje dizalice postavljaju na mol nakon što parni brod pristane, najpre izlazi oficir, da svi vide da je bezbedno, zatim se pojavi D., T-ov stric, Markov rođak. On nosi panama šešir ili tropsku kapu. U ruci drži *valise*². *Coffrefort de la Rochefoucault*³. Ostalo daje nosačima. Hoda, i već se izdaleka može primetiti da gleda jesu li došli da ga pozdrave. Tek kad stepenice drugi put obrnu krug, on pogleda naniže, gleda još neko vreme kao da nešto traži, a onda kaže: „Ohooo“. Na pretposlednjoj krivini. Premešta *valise* u drugu ruku. Dotiče se mola jednom nogom. Ljudi se tiskaju, Mark se ne gura, stoji u pozadini, i dalje mašući. „Ohooo“, kaže D., T-ov stric, Markov rođak, što se može shvatiti tek tokom rekonstrukcije puta, budući da se drugi pozdrav u gužvi ne čuje. Nakon cele godine razdvojenosti, on prilazi Marku odeven u kratku belu košulju kratkih rukava, s jednostavnim okovratnikom, nosi meke braon *bally*⁴, koje dobavlja preko veze, s *valise* je izgrebao vizit-kartu, levi meki *bally*, koji dobavlja preko veze, u metežu mu se odšnirao. Mark gleda ribe, alge i model njegovih cipela. Doli to zna. Mark posmatra sunce, gleda ga kako putuje, kako mu nikad ne dodija put.

Markovo telo lagano ustaje i zaustavlja se za tren. Leva ruka otvara gornja vrata, iskrsava na najvišoj tački stepenica i klizi po ogradi. Klizi ubrzano do prvog poletanja, a kad se jednom tamo zatekla, na nju vrebaju sve moguće opasnosti. Kao kad bi se otvorila vrata hodnika koji vodi u kuhinju, te bi debelo telo Ana Marije želelo da zbacila sa sebe krv mesa, da duh crnog luka s kecelje okači o klin na hodniku, ili da protrlja svoje male masne ruke o svoje malo umašćeno telo; a učiteljice klavira su na regrutaciji učenika u potrazi baš za takvim rukama – s tim što su sopstvenici takvih ruku još malena telašca – dočim se „kratka ručica izdužuje vežbanjem, dok dugačka mlada ručica, kanda, nije za klavir, dugačka mlada ručica je za violinu“; kao kad bi Ana Marija htela da grmi po donjem etažu, pa da zatim postavi svoje telo kao da je razdrljena zavesa seoskog bioskopa; a posle mi vagamo li vagamo šta je bolje, na kraju krajeva, ni Kerber nije bio ker s imenom Muki ili Cuki. . .

Markovo telo se okreće, koncentriše, potom se spušta niz stepenice, i kako u istoriji slikarstva nigde nije postavljen dotičan problem, tako ni Velaskez nije infanktinji Margareti naslikao basamke određene veličine, pride je Ticijanova Marija devojčica, a ne čuvar sveta.

Pred vratima su oči i ribe, i u slučaju da je S. preminuo, Mark bi izašao da mu uruče cveće i pozdrave i rekao bi im: „Nema ih, nažalost, tek naveče će se vratiti“, Mark ne može to da kaže na taj način, pa samo gleda u sve što se pruža s druge strane vrata. Gleda te oči i ribe, gleda kako plače lepa dama. Na međi unutrašnjosti i spoljašnjosti stoji mala mesingana sprava pričvršćena za pod, i Mark posmatra ovu napravu. S obe strane parket prestaje da postoji. Mesing čita bukvicu parketu koji je vani, slama mu karakter prizivajući ga pameti; te tamne i svetle površine kvadrata

– nanizanih unutar većih kvadratnih okvira, pri čemu je središnja mrkosmeđa masa početak, pufna te napućenosti, a ne okvir – ne čine više unutrašnji parket, nego je on pre kao riblja kost, pravilan red pravougaonika koji samo čekaju da ih dodirne Markova noga i Ana Marija, kad prolazi tuda. Mark ne razume. Oči i ribe ne mogu napred. Mark prelazi šest stepenika da podigne roletne. Mark se vraća niz tih šest stepenika, staje opet levo, gde retko ko zastaje, jer nema se kud odatle, niko nikad ne sedi na fotelji ispred psihe, ne otvara prozor u drvetu i kaže: Ts, Ts, Ts, Gracijela dolazi, zmija. Kada su Pesarovi bežali, optirali, Gracijelu nisu povelili jer bi uginula, pa su je ostavili ovde za sreću. Mark donosi Gracijelu i postavlja je tik do mesinga da je vidi oči i ribe, pa nek gledaju do mile volje. Zatim Mark zatvara vrata. Polako ih zatvara. Mark posmatra plafon. Mark posmatra plafon i gleda kako plafon nigde ne prestaje. Kao da je plafon već sasvim srušen, kao da je u njega upletena nekakva instalacija, mada kad Markove oči prate liniju te bele mrlje, on vidi da je posredi, zapravo, šipka za zastavu koja je klonula. Nadomak lusteru, iz plafona štrči cev za koju se ne može precizno utvrditi od kakvog je materijala, mada se može naknadno izvesti zaključak da žica nije osigurana samo duž bele mrlje, već duž cevi koja odvaja dve prepletene žice. To su, zapravo, dva prepletenu prostora, gde se žice gomilaju u golemom metežu. Sakupljaju se i provlače ispod zida, pre svega zato što u Markovoj kući nijedna strana ne sme da bude gola. A kad se Mark vrati s plaže, on mora da sačeka dole, kod stepenica, gde ga pokrivaju, ako se već sam nije ogrnuo bademantilom. Jednom kad je Mark gotovo nag otrčao niz stepenice i niko ga pritom nije zaustavio, Ana Marija nije smogla hrabrosti, a drugi su zverali u prazno ne pomičući se s mesta, i naslonio se na komodu

svojim obnaženim ramenima, osetio je takav bol da se potom žmureći jedva dokopao balkona, gde je morao da se dotakne kamena i predmeta da bi mu laknulo. Onda su mu doneli bademantil, Ana Marija, koja je ostavila bademantil na vrh pletene stolice, prilazila mu je kao da mu nosi knjige, kao da je ruka Ane Marije htela da obriše prašinu, mada je Mark dobro znao da su oni koji su je poslali znali za sve njegove muke. Mark se vratio u bademantilu, sišao je niz stepenice do grada gde je još imao pravo da stoji nag, zbacio bademantil sa sebe i kleknuo. Klečao je dok se sve u njemu nije poravnalo, da ne bude više poput planina i neba, već kao majka svih svojih pokreta. Onda je ustao, pozvao Ana Mariju i naredio da mu donese odelo.

I tamo gde ona dva obmotana prostora iskaču i otkrivaju se, dospevaju do bronzanog oklopa da bi zatim ponikla u prašnjavi damast i sve obruče krivulja, tamo je baš kao na kraju pesme *Sonny boy*, i prostor se otvara u strahu šta će biti i da li će Soni boj ubiti ono što dolazi, ili će to što dolazi ubiti ovu staru pesmu.

Mark ne može da otkrije prostor gde se plafon preki-
da, jer ispod plafona već počinje zid i to podseća na način na koji se sreću drvo i zelena. Objašnjenje kako se utanačuju te predaje, kad će plafon a kad zid, uklonjeno je, i da bi bednici našli spokoj nastala je crta zvana ugaona ivica, a to je za sam taj zid nešto poput Markove nege noktiju ili nešto kao kad on uzima pelerinu ili kad kaže: ohladiće mi se kafa, pa pozove Doli. Najjuvnutiji je onaj prostor koji i najviši ukućani kuće Markove, ako ih primoraš da progovore, nazivaju ugaonom ivicom, dok oni koji tek stasavaju nazivaju to ugaonom ivicom a da ni okom nisu trepnuli. Ugao je mesto na kojem se čini da će se sve srušiti, a onda

se na najinteligentniji i najživotinjskiji način odbrani od toga. Mark zna da se plafon nigde ne prekida, a zna i da ne bi voleo da prizove nešto u potkrovlje i da taj prostor na isti način reaguje od spolja ili iznutra, proždire ili pritiska, i to je potpuno isto kao što mu se jednom desilo u avionu kad su mu rekli da pogleda pejzaž, a on je hteo da pogleda kroz prorez kojim dospeva vazduh, a ne kroz staklo, jer ne podnosi preprodavce. Mesto gde Mark stoji, gde se njegova noga dotiče tla, tamo je beskonačnost, iako mu treba tri koraka do prednjeg zida ili pet koraka ako hoda unazad. I ako bi mu mašinom cedili meso i dizalicom podizali nogu, i dalje će se dizalica koja podiže njegovu nogu najpre doticati zemlje, i Mark zna da mu zbog toga ništa neće zafaliti. A plafon nema kraja.

Sada Mark dodiruje laktovima svoju stolicu, i ako se malo osloni o laktove, Mark najpre misli da snažnije oseća svoje telo i zato se oslanja na svoju stolicu kao na razboj.

Mark je pozeleo jabuku, Mark je pozeleo jabuku. Do nose mu jabuku, Markova desna ruka grabi jabuku i prinosi je ustima. On je grize, dotiče se mesa kroz koricu, sočno je. Ana Marija ne zna na šta je spreman. Da li je bolje da Ana Marija vrati nož, te da nož zajeca netaknut, ili da Ana Marija svojeručno zabode nož u jabuku, ili Ana Marija treba da izgubi taj nož i kaže: izgubila sam nož, gospođo, pa da kupi nov od ušteđevine? U kući Markovoj ne bi poverovali. Pašće sumnja na Marka, pašće sumnja na Ana Mariju, a da li je Ana Marija zbilja spremna da dopusti da Mark propadne, i da se, koliko sutra, dotakne i ljudskog mesa? Dakle, najbolje da ne daje nikakva obaveštenja. Mark jede jabuku, jabuka nestaje u Markovim ustima. Ana Marija stoji i čeka, nudi mu tanjir da odloži ogrizak. Mark baca og-

rizak. Baca ga daleko, tako da ogrizak leti i prizemljuje se čak na drugi kraj bašte, tamo gde Ana Marija odnosi uvelo cveće, na gomilu betona koja je bila napravljena kao vodovod, kako bi u kući Markovoj bilo vode pre nego što je vodovod sproveden u grad. Tako Ana Mariji propada poslednja nada da će spasti Marka i da će obrisati nož o ogrizak i da će sve to ostaviti u kuhinji tako da izgleda kao da je Mark oljuštio jabuku nožem, u šta bi ionako sumnjali, mada ništa ne bi mogli da dokažu. Čak i da otrči tamo, potraži ostatak jabuke u kompostu, pronade ga i opere vodom, tragovi vode su neizbrisivi, i tragovi zuba su neizbrisivi. I kako onda možemo razbijati i ljuštiti zid svoje kuće, kako možemo da oderemo vola i pokažemo ga svetu, tako da svet pretrne i poštuje slobodu ili pak najavi rat, što je isto; ne može, ne sme se pojesti jabuka ako se ne oljušti nožem, iseče na male kriške, tek onda lagano pojede, i Ana Marija stoji s desne strane, nudi tanjir za koru, i na kraju uzima upravo odrezan ogrizak, kakav god da je, petokrak ili šestokrak, ili pak slomljen po sredini, bez semenki, bez peteljke, jer si ga nepažnjom odrezao i pao je, otkotrljao se niz kolena ili pak pravolinijski nestao, izgubio se; to se ne može, to se ne sme, a kako je telo mrtvo bez imena tako je jabuka mrtva bez neba.

Mark ustaje i gleda u kuću. Gde je zid bio ravan, i dalje je ravan. Gde je bila veranda, i dalje je veranda; gde je počinjao crni vertikalni krov, koji je svedočio da je putnik, zastavši, video tvrđavu, video kako dolaziš do prozora, otvaraš ga i raspoređuješ ciglu s gornjeg sprata – tamo i dalje počinje crni vertikalni krov. I mala gvozdена ograda, koja je na Markovu molbu oborena da bi Mark svakog jutra, dok još nikog nema na ulici, oprčao deset puta oko kuće, a onda trijumfalno ušao u nju, okupao se i zatim se u svo-

joj kućnoj plavoj majičici vratio stepenicama, ova mala čelična ograda, koja je na Markovu molbu srušena, i dalje je srušena. Ana Marija je u bluzi koju nosi pre i posle mise, u *bata* cipelama za po kući, zbog kojih je G., treći po redu u kući Markovoj, strogo upitao: „A vaša noga, zar vam se, kanda, ne znoji u tome“, da bi tako postao drugi, i posle je još dvaput ponovio tu osrednju dosetku, te smo ga jednog jutra našli sveg promrzlog, kako spava sklupčan na betonu ispred kućnog trema, s poslednjom željom da ga ne odnese gospodin Vidovič, nego raznoslač mleka. Sve je isto.

HELIJUM

Noć je. Marka bude usred noći. Debela maljava ruka N veli vreme je. Svetli kao stari panj. Naviknuta da budi putnike kojima se nikud ne žuri. Putnike koji se daju u trk tek pošto je voz otišao. A u vozu nijedne utičnice. Mark neće moći da se obrije.

Treba da požuri s oblačenjem. Biće da se kondukteri oblače munjevitom brzinom. Markove noge silaze niz stepenice. Čarape su mu *beige*⁵, leđima dodiruje zadnje prečke. Ruke pruža na suprotnu stranu, a kako Mark ima leđa, ruke se ne dotiču drveta. Voz se ne kreće ravnomerno. Ruke se zatim hvataju kofera. Levi kofer dodiruje Marka iznad kolena, s vremena na vreme Mark ga nogom potiskuje napred. Desni kofer je iza tela. Tako je lakše probijati se hodnikom. Svi znaju kud smeriš i sklanjaju se. Kvae na vratima blago su povijene. Danijel nije podnosio lavove. Mark otvara vrata. Da li da Mark spusti desni kofer a izađe s levim? Hoće li voz još stajati u mestu nakon tako dugih operacija? Nekada davno sunce je spavalo ne pomičući se.

U ovim krajevima nema nosača. Može li kofer da padne? Može li nešto loše da mu se desi? Kofer nema noge da bi točkovi mogli da ih pregaze.

Na izlazu je svetlije. Pokrov noći načet je polugom. Vojnici čame u čekaonici i protežu se. Ponestale su im cigarete, a u to vreme niko živ ne jede ni meso ni čorbu. Ljudi južnih krajeva sad kusaju čorbu.

U ovom gradu hotel je potpuno nov. Noć je, recepcioner proždire salamu. Ima li igde ikakav natpis? Piše li *Recommended*⁶? Na drugoj strani je isto kao pre. Gimnazija, dole Nazifi Emin, a na levoj strani terasa nad rekom. S terase se vidi sredina mosta. Sa sredine mosta se ne vidi terasa. Postoji mogućnost da su neki ljudi u međuvremenu pomrli, ali činjenica je da su drugačije odeveni.

Kanalizacija je u ovom gradu veoma loša. Bura, mraz, bela nepomična svetlost. Nikad nije sparno ili vlažno. Abnormalna vrelina. Radio se odjednom čuje veoma glasno. Ljudi tonu u san, verovatno zaboravivši da ga ugase.

Marku se ne dopada ovaj novi hotel. Preseliće se niže, sići će dole. Šoferi žive veoma dugo. Kofere sad nosi i na levoj i na desnoj strani. Ulica je široka. Dvanaest Marka s dvadeset četiri kofera mogli bi da idu paralelno. Deca bi čučnula i pokrila se preko glave. Marka ne bi bilo samo dvadeset četiri, po dužini bi ga bilo sto puta toliko.

Turčin je umro. Mark gura papirnu skicu u džep. Koferi su teški, koferi su zaista veoma teški. Ulica je popločana i vodi uzbrdo. Na ivicama ulice su kanali za kišu. Mark na ivicama ima laktove, prste, uši. Kanali su izlizani, tako da se po njima možeš klizati. Nebo je odjednom svetlo i na zapadu. Ljudi kuvaju kafu. S prvog sprata na levoj strani visi jorgan. Žena s maramom oko glave pere prozore. Stoji na prozorskoj dasci, otvara usta, čini se kao da neko peva na drugoj strani ulice. Trebalo bi raširiti nebo i prerasporediti zidove.